

## IV. KRONIKA

### XX MIĘDZYNARODOWY KONGRES SOCIÉTÉ JEAN BODIN

W dniach 25 - 29 maja 1976 r. odbył się w Warszawie XX Międzynarodowy Kongres Towarzystwa im. J. Bodin dla badań ustrojowo-porównawczych (Société Jean Bodin pour l'histoire comparative des institutions), poświęcony historii porównawczej wspólnot wiejskich. Kongres zorganizowany został przez Komitet Nauk Historycznych i Komitet Nauk Prawnych PAN przy wydatnej współpracy Uniwersytetu Warszawskiego; pracami Komitetu Organizacyjnego kierował prof. Juliusz Bardach, członek Prezydium Towarzystwa.

Towarzystwo Bodinowskie, z siedzibą w Brukseli, istnieje od 1935 r. i regularnie odbywa kongresy, poświęcone wybranemu tematowi traktowanemu w sposób porównawczy w szerokim ujęciu zarówno chronologicznym jak i przestrzennym. O jego działalności szerzej informuje artykuł prof. J. Gilissena na łamach naszego Czasopisma (t. XXVII z. 2).

Wybór Polski — jako miejsca XX Kongresu — będący odzwierciedleniem szacunku, jakim cieszy się polska nauka historyczno-prawna, dał możliwość liczniejszego niż dotychczas uczestnictwa przedstawicieli krajów socjalistycznych i ułatwił, jakże potrzebną, wymianę poglądów między uczonymi z krajów o różnych systemach społeczno-gospodarczych. Toczące się w Warszawie obrady stworzyły jednocześnie okazję do zwrócenia uwagi na to, że właśnie z naszym krajem związana jest w jakimś stopniu historia powstania Towarzystwa.

Otóż myśl stworzenia organizacji dla badań historii porównawczej instytucji zrodziła się podczas Międzynarodowego Kongresu Nauk Historycznych w Warszawie w 1933 r. Na Kongresie tym, przy współudziale paryskiego profesora François Olivier-Martin, utworzono Międzynarodową Komisję Historii Zgromadzeń Stanowych (Commission Internationale pour l'Histoire des Assemblées d'Etats), a jednocześnie zarysowała się potrzeba stworzenia specjalnej organizacji, zajmującej się historią porównawczą w szerszym zasięgu. Gdy w dwa lata później, w 1935 r., powołano ją do życia, propozycja przyjęcia nazwy „Société Jean Bodin” padła ze strony F. Olivier-Martin. Wpływ na wysunięcie Bodina jako patrona Towarzystwa miały prace Jean Moreau-Reibela, który jako wykładowca (*chargé de cours*) na Uniwersytecie Jagiellońskim opublikował w 1933 r. książkę *Jean Bodin et le droit public comparé dans ses rapports avec la philosophie de l'histoire*. Praca ta była tezą doktorską bronią przed komisją, w skład której wchodził Olivier-Martin i uchodzi do dzisiaj za najlepszą pracę na temat metody porównawczej, stosowanej przez Bodinusa. Podkreślił on w niej szczególnie znajomość stosunków polskich u Bodina. W tymże roku 1933, na kongresie Warszawskim tematykę pośrednio związaną z działalnością Bodina podjęli w swych referatach zarówno Moreau-Reibel (*La doctrine des monarchomaques français et la Pologne*), jak i Olivier-Martin (*Henri de Valois et son initiation au droit public polonais*).

XX Kongres Société J. Bodin przypadł akurat w 400-rocznicę opublikowania fundamentalnego dzieła jej patrona *Sześć ksiąg o Rzeczpospolitej*. Z tego tytułu na posiedzeniu inauguracyjnym prof. Michał Szczaniecki wygłosił referat *Jean Bodin a Polska*, ukazując związki łączące francuskiego pisarza z Polską doby Odrodzenia.

Pod jego też kierunkiem Uniwersytet Warszawski zorganizował wystawę „Bodin a Polska”, w której wyeksponowano wiele unikalnych wydań dzieł Bodina, pokazano prace polskie, z których korzystał Bodin i zestawiono teksty Bodina, i współczesnych mu autorów polskich i zagranicznych, dotyczące ustroju Polski XVI w. Wystawa, czynna potem cały miesiąc, cieszyła się dużym zainteresowaniem.

W Kongresie wzięło udział 186 uczestników z 22 państw. Obok blisko 60 Polaków w obradach uczestniczyła między innymi grupa uczonych radzieckich z N. Nosowem, Dyrektorem Oddziału Instytutu Historii Akademii Nauk ZSRR w Leninradzie, etnografem Aleksandrowem i miediewistą Szczapowem na czele. Z krajów zachodnich najliczniej reprezentowane były: Francja (ponad 20 uczestników), Belgia (14 uczestników), Holandia, RFN, Hiszpania i Włochy. Uczestniczyli w nim również przedstawiciele krajów Ameryki (USA, Meksyk, Kanada) oraz Azji (Japonia).

Kongres, który obradował w Pałacu Staszica, otworzył przewodniczący Towarzystwa prof. Jean Gaudemet. Po przemówieniu prof. Stefana Kieniewicza, który przywitał uczestników w imieniu Wydziału I PAN, odczytany został list Przewodniczącego Rady Państwa PRL prof. Henryka Jabłońskiego, który podkreślił integrujący charakter Société J. Bodin, stwierdzając m.in., iż stosowana przez Towarzystwo „zasada badania zjawisk w szerokich ramach przestrzennych i długich ciągach czasowych, której wynikiem jest ścisły związek badań przeszłości ze współczesnością, pozwala na osiąganie cennych wyników poznawczych, mających zarazem poważne znaczenie dla praktyki społecznej”. List Przewodniczącego Rady Państwa został bardzo ciepło przyjęty przez zgromadzonych uczestników, czemu wyraz dał prof. J. Gaudemet podnosząc, iż po raz pierwszy do uczestników Kongresu Towarzystwa Bodinowskiego skierowane zostało przesłanie dostojnika państwowego tak wysokiej rangi.

Na tymże oficjalnym posiedzeniu inauguracyjnym referat wprowadzający do problematyki wspólnot wiejskich wygłosił prof. Hans Thieme z Fryburga badeńskiego, a prof. M. Szczaniecki przedstawił referat na temat *J. Bodin a Polska*.

Następnie na zaproszenie JM Rektora UW uczestnicy Kongresu podejmowani byli w Pałacu Kazimierzowskim i tam otwarta została wspomniana wystawa „Bodin a Polska”.

Obrady Kongresu toczyły się w 9 sekcjach, obejmujących: 1) społeczeństwa nie znające pisma, 2) starożytność, 3) świat Islamu, 4) Europę Południową w średniowieczu i czasach nowożytnych, 5) Europę Zachodnią i Środkową poczynając od średniowiecza, 6) Amerykę Północną, 7) Azję, 8) Europę Południowo-Wschodnią oraz 9) kraje słowiańskie w średniowieczu, dobie nowożytnej i czasach najnowszych. W poszczególnych sekcjach przedstawiono jedynie referaty generalne, przygotowane na podstawie powielonych 125 referatów szczegółowych. Po referacie generalnym odbywała się dyskusja.

Referentami generalnymi byli: Jacques Vanderlinden z Brukseli (*Spółczeństwa bez znajomości pisma*), Aristide Théodorides z Brukseli i Henryk Kupiszewski z Warszawy (*Starożytność*), Claude Cahen z Paryża (*Świat Islamu*), Raphael Gibert z Madrytu (*Europa Południowa*) Roland Ganghoffer ze Strasburga (*Europa Zachodnia i Środkowa*), Guilhermo Margadant z Mexico (*Ameryka Północna*), Ludwik Sternbach i Tsien Tché-hao z Paryża (*Azja*), Andor Csizmadia z Pécs (*Europa Południowo-Wschodnia*) i Katarzyna Sójka-Zielińska z Warszawy (*Kraje słowiańskie*).

Uruchomiono ponadto — w ramach Kongresu — specjalną sekcję, poświęconą ekspansji dzieła Bodina. Referaty na niej wygłoszone zostaną ogłoszone drukiem w jednym z najbliższych zeszytów „Czasopisma Prawno-Historycznego”.

Na szczególne podkreślenie zasługuje efektywny udział uczonych polskich w ramach Kongresu. Prof. H. Kupiszewski i prof. K. Sójka-Zielińska — jak wspomniano wyżej — byli referentami generalnymi. Wśród 125 referatów szczegółowych zna-

lazło się 9 referatów polskich. Autorami ich byli nie tylko historycy prawa, ale także historycy i przedstawiciele prawa obowiązującego. Referaty swoje przedstawili: prof. A. Stelmachowski (*L'exploitation rurale communautaire et ses formes en Pologne contemporaine*), doc. L. Jastrzębski (*Les formes postféodales d'exploitation rurale communautaire en Pologne*), prof. I. Malinowska-Kwiatkowska (*La propriété selon les statuts de quelques communes rurales italiennes, 13<sup>e</sup> - 14<sup>e</sup> siècles*), prof. S. Grodziski (*Les rapports des communautés rurales polonaises de Galicie avec les institutions politiques autrichiennes après les partages de Pologne, 18<sup>e</sup> - 19<sup>e</sup> siècles*), prof. L. Pauli (*Organisation des communautés rurales dans les Etats semi-indépendants polonais de la première moitié de 19<sup>e</sup> siècle, Duché de Varsovie, Royaume de Pologne, République de Cracovie*), doc. S. Russocki (*Communautés rurales, voisinages, solidarités. L'exemple de la petite noblesse en Pologne aux 16<sup>e</sup> - 18<sup>e</sup> siècles*), prof. S. Trawkowski (*Die Dorfgemeinschaften in polnischen Mittelalter*), prof. J. Kłoczowski (*Communautés rurales et communautés paroissiales en Europe médiévale et moderne*), doc. doc. S. Litak i E. Wiśniowski (*La communauté paroissiale et la communauté rurale en Pologne jusqu'à la fin du 18<sup>e</sup> siècle*).

Obrady zamknął zarys generalnej syntezy problemu wspólnot wiejskich przygotowywany przez J. Gilissena. Podkreślił on bogactwo form omawianej instytucji, wielość funkcji, jaką odgrywała, uwypuklił złożoność jej opisu, przedstawił podstawowe problemy, jakie nasuwać się będą przy próbie zestawienia i porównywania ze sobą wspólnot wiejskich w ujęciach zarówno geoprzestrzennych jak i chronologicznych. Przypomniał zalety metodologii marksistowskiej i jej użyteczność przy budowaniu podobnych syntez.

Warszawski Kongres był imprezą owocną. Jego plonem będzie 5-6 kolejnych tomów „Recueils de la Société J. Bodin”. Dobrze spełnił swą integracyjną rolę, sprzyjając dalszemu związkowi między różnymi dyscyplinami naukowymi i rozwijając międzynarodową wymianę myśli naukowej. Podobną opinię wyraził w liście skierowanym do przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego prof. J. Bardacha sekretarz generalny Towarzystwa prof. J. Gilissen, który napisał: „Był to jeden z naszych najbardziej udanych Kongresów. W szczególności kontakty między Wschodem i Zachodem były liczne i płodne. W ten sposób został zapoczątkowany nowy okres w dziejach Towarzystwa Bodinowskiego”.

Na zakończenie obrad dokonano wyboru władz Towarzystwa. Jego przewodniczącym pozostał prof. Jean Gaudemet, a sekretarzem generalnym prof. John Gilissen. Członkami Prezydium zostali: Hélène Ahrweiler (prezydent Uniwersytetu Paryż I), Juliusz Bardach (Warszawa), Robert Feenstra (Leiden), Werner Ogris (Wiedeń), Aristide Théodorides (Bruksela), Hans Thieme (Fryburg badeński) i Jacques Vanderlinden (Bruksela), który obejmie funkcję zastępcy sekretarza generalnego.

HUBERT IZDEBSKI I ANDRZEJ ZAKRZEWSKI (Warszawa)

